

ook duidelijk gemaakt dat er sprake is van een wederkerige beïnvloeding van godsdienst/kerk en samenleving.

Een inspirerend, voor het bovenstaande ook gebruikt en gemakkelijk te raadplegen artikel over deze materie is te vinden in het uit het frans vertaalde en in de aulareeks uitgegeven *Handboek van de sociologie*¹. De auteur ervan, Gabriël Le Bras, geldt als de baanbreker van de moderne godsdienstsociologie in Frankrijk. Hij maakt het ook de niet sociologisch geschoolde lezer gemakkelijk omdat hij zelf geïnteresseerd is in de geschiedenis. Le Bras is echter geenszins een eenling. Ook werken van eigen bodem en vooral van het Engelse taalgebied laten zich met vrucht raadplegen. . . .

Dat in Frankrijk het kerkhistorisch onderzoek zich momenteel tamelijk sterk laat leiden door vragen vanuit de moderne maatschappijwetenschappen, mag wel blijken uit een onlangs verschenen overzicht van de stand van de kerkgeschiedenis en van de richtingen waarin het onderzoek zich beweegt. Alleen al de titels van de hoofdstukken van het betreffende boek² maken dat duidelijk. Zo behandelt het eerste hoofdstuk "Les Eglises comme sociétés religieuses", het tweede "La religion vécue" en het vierde "Les Eglises dans la Société". Hoewel het werk op de Franse situatie gebaseerd is en alleen daarom al niet zonder meer gebruikt kan worden voor de Nederlandse kerkgeschiedenis, kan het toch wel behulpzaam zijn bij het uitstippelen van nieuwe wegen van onderzoek.

Ook echter wanneer men erkent dat disciplines als (godsdienst)sociologie en politikologie een bijdrage kunnen leveren tot de formulering van de probleemstelling en tot het onderzoek naar samenhangen tussen waargenomen verschijnselen, dan nog blijft er een moeilijkheid. Volgens de godsdienstsocioloog Laeyendecker bestaan er in zijn vak geen